

УДК 334.723:330.341.1(477)

Н. О. Єгорченко,
аспірант, Дніпропетровський університет економіки та права

ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Досліджено спрямування науково-технічного та інноваційного розвитку у світовій економіці. Розроблено механізм забезпечення ефективності науково-технічного та інноваційного розвитку підприємства. Визначено напрями та зміст організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення конструктивного науково-технічного та інноваційного розвитку вітчизняних підприємств.

The direction of scientific, technical and innovative development in economic has been investigated. The mechanism for the maintenance of the efficiency of scientific, technical and innovative development of enterprise has been developed. The direction and content of organizational and administrative measures directed to the maintenance of constructive scientific, technical and innovative development of the domestic enterprises have been found out.

Ключові слова: науково-технічна діяльність, інноваційна діяльність, інвестиції, розвиток, підприємство, глобалізація.

ВСТУП

Глобалізація світової економіки виявляє і унаочнює різницю між рівнем розвитку національних господарств. У прагненні не залишитися "на узбіччі світової динаміки" країни ведуть конкурентну боротьбу. В усіх сферах господарювання переважної більшості країн спостерігаються трансформаційні зміни: відбувається безпрецедентне підвищення вимог щодо здійснення наукової та виробничої діяльності, вводяться в дію нові стандарти, підвищується конкурентоспроможність товарів, відбувається інтенсифікація руху інформації, капіталу та людських ресурсів, активізується науково-дослідна діяльність провідних ТНК. Це призводить до виникнення і актуалізації наукової проблеми необхідності постійного пошуку нових й удосконалення традиційних форм організації науково-технічного та інноваційного розвитку вітчизняних підприємств [3; 7; 9].

У науковій економічній літературі є величезна кількість публікацій щодо науково-технічного та інноваційного розвитку вітчизняних підприємств і їх обсяг поширюється. Цією проблематикою протягом останніх років займаються такі дослідники: В. Александрова, В. Варфоломєєва, Л. Ганущак, В. Геєць, А. Гриньов, В. Денисюк, С. Ілляшенко, В. Зянько, Ю. Каракай, І. Космидайло, М. Крупка, О. Лапко, О. Михайловська, В. Назарчук, М. Окландер, І. Павленко, В. Семиноженко, А. Поручник, Т. Товт, С. Турчина, Л. Федулова, К. Філіпова, В. Чабан, О. Яшкіна. Але стрімкий розвиток НТП, спрощення можливості та скорочення терміну впровадження науково-технічних розробок у виробництво поряд із посиленням міжнародної конку-

ренції обумовлюють необхідність відзнайдення дієвого механізму та інструментарію організації науково-технічного та інноваційного розвитку українських підприємств, який міг би забезпечити їх лідирування у сучасних умовах світогосподарського розвитку [2]. Тому вирішити це актуальне наукове завдання пропонується за допомогою усебічного дослідження теоретичних основ і сучасного стану ведення науково-технічної та інноваційної діяльності у суспільстві.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою статті є визначення і розробка організаційно-управлінських заходів забезпечення конструктивного науково-технічного та інноваційного розвитку вітчизняних підприємств у сучасних умовах посилення глобалізації світової економіки. При дослідженні було використано методи системно-структурного аналізу, синтезу, абстрагування, теоретичного узагальнення та моделювання.

РЕЗУЛЬТАТИ

Науково-технічна діяльність підприємств — це здійснення заходів щодо дослідження необхідних у виробництві знань, технологій і рішень; фактично це забезпечення умов, які сприяють конкурентоспроможній діяльності підприємств. А інноваційна діяльність — це комплекс заходів підприємства, які спрямовуються на впровадження досягнень НТП і власних розробок персоналу у виробництво. Тобто інноваційна діяльність підприємства фактично здійснюється завдяки науково-технічній за інвестиційній діяльності, що і забезпечує прогресивний розвиток підприємства. Проте здійснення науково-технічної та інно-

ваційної діяльності у даний час на більшості українських підприємств гальмується, а на деяких вона взагалі припинена внаслідок наступних чинників: вплив світової фінансової кризи на міжнародну економічну діяльність, спад української економіки, диспропорції між витратами і доходами у певних галузях національного господарства, посилення інфляції, збільшення безробіття, підвищення ризиків, експансія іноземного капіталу, поширення тіньового сектору, концентрація національних ресурсів обмеженням колом осіб. І фактично науково-технічна та інноваційна діяльність на значній частині вітчизняних підприємств протягом останніх років ведеться у вигляді вимушених зовнішніми обставинами фрагментарних поточних заходів і є неспівставно меншою порівняно із економічно розвинутими країнами [11]. Ця обставина призводить до зниження якості та конкурентоспроможності продукції, поглиблення виробничих і комерційних проблем, скорочення життєвого циклу функціонування підприємств.

На наш погляд, для забезпечення конкурентоспроможності та лідирування українських підприємств у глобальній економіці у їх господарську діяльність необхідно впровадити механізм організації науково-технічного та інноваційного розвитку, у якому науково-технічна та інноваційна діяльність будуть обов'язковими складовими стратегічного розвитку (рис. 1), а не окремими епізодичними процесами.

Як бачимо з рис. 1, підприємству необхідно постійно отримувати інформацію із зовнішнього та внутрішнього середовища стосовно усіх процесів господарювання. В умовах глобалізації світової економіки головним інструментарієм інформаційного забезпечення підприємства постає маркетинг, який визначає світові тенденції взаємодії попиту та пропозиції на ринках і пропонує доцільні форми розвитку підприємства. При цьому інформаційне забезпечення підприємства необхідно здійснювати у вигляді певної інтегрованої інформаційної підсистеми (сукупності персоналу, засобів комунікації та збереження інформації) яка має можливість своєчасно надавати необхідну специфічну інформацію усім структурним підрозділам підприємства. Відповідно інформаційне забезпечення розвитку підприємства повинно враховувати інформаційні технології управління підприємством, забезпечення управління розвитком технологічного циклу і техніки, забезпечення реалізації і подальшого розвитку загального потенціалу підприємства [1].

Науково-технічна діяльність підприємств має бути постійним господарським процесом підприємства, яку необхідно побудувати у вигляді науково-технічної підсистеми. Вона повинна охоплювати наукову, винахідницьку, проектну та інженерну діяльність підприємства в усіх площинах господарської діяльності (управління, фінансова, постачальницька, виробнича, збутова і т. д.), яку проводитимуть працівники підприємства та його аутсорсери чи субпідрядники. Організацію науково-технічної діяльності вітчизняних підприємств треба здійснювати з урахуванням сучас-

них тенденцій міжнародної співпраці [8] і спрямовувати у сферу зростання нематеріальних (ноу-хау, винаходи, патенти, ліцензії) і виробничих (інженерні рішення у власному виробництві) ресурсів.

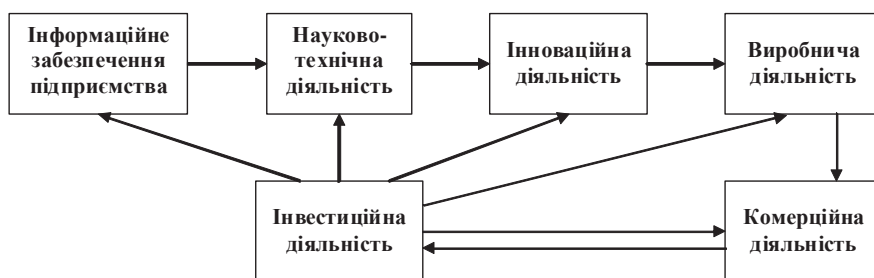
Інноваційну діяльність також необхідно проводити на підприємстві у вигляді постійного процесу, який має бути результатом управлінського впливу на інформаційні та науково-технічні процеси. На світовому ринку інновації постають рушійною силою розвитку суб'єктів господарювання у стратегічному періоді [12]. Інновації на підприємстві можуть ґрунтуватися на власних розробках або залученні сторонніх здобутків. В умовах ускладнення виробничих процесів і глобалізації економіки українським підприємствам розвинути свій інноваційний потенціал доцільно шляхом кооперування при задіянні таких інструментів, як франчайзинг, лізинг, аутсорсинг, покупка патентів і ліцензій, входження у технопарки та технополіси, співпраця з венчурними підприємствами, створення спільних підприємств, ведення спільних проектів і укладання контрактів на проведення НДДКР тощо [5].

Виробнича діяльність передбачає безперерйне здійснення виробничих процесів із метою створення продукту праці, який потім реалізується у комерційній діяльності підприємством у межах обраних ним видів діяльності. Виробнича діяльність є основою будь-якого підприємства, але у сучасних умовах можливі випадки, коли допоміжні бізнес-процеси підприємства можуть надавати йому значний дохід, а при продажу підприємств існують випадки, коли вартість торгової марки або земельної ділянки, де розташовано виробництво, буде суттєво переважати його вартість. Тому ця особливість має бути врахована при забезпеченні розвитку підприємства.

Комерційна діяльність складається з торговельної, сервісної та торговельно-посередницької діяльності, внаслідок якої отримується дохід від обміну продукту праці або застосування можливостей підприємства. Фактично у комерційній діяльності бере участь увесь невиробничий персонал, який забезпечує фінансовий результат — прибуток підприємства.

Інвестиційна діяльність на підприємстві передбачає вкладання засобів у об'єкти діяльності з метою наступного отримання прибутку. Інвестиції у межах підприємства створюються за рахунок усіх видів господарської діяльності та повинні вкладатися у них постійно для їх відтворення та подальшого розвитку (рис. 1). Це підтверджується практикою економічно розвинутих країн, які активізують інвестиційно-інноваційну діяльність, але порівняно з ними Україна усе більше втрачає свій потенціал [11, с. 177—180]. Саме тому гальмування інвестиційної діяльності або її припинення (через брак коштів або недосконалий менеджмент) щодо інформаційного забезпечення, науково-технічної, інноваційної, виробничої та комерційної діяльності, в умовах збільшення чисельності суб'єктів господарювання у глобальній економіці й посилення їх конкурентної боротьби наносить велику шкоду сталому розвитку вітчизняних підприємств у довгостроковому періоді [6]. Для забезпечення сталого розвитку вітчизняних підприємств необхідно передбачати обсяг інвестицій, які мають бути постійно спрямованими у механізм забезпечення ефективності науково-технічного та інноваційного розвитку підприємства.

Таким чином, упровадження дієвого механізму організації науково-технічного та інноваційного розвитку вітчизняного підприємства потребує

Рис. 1. Механізм забезпечення ефективності науково-технічного та інноваційного розвитку підприємства

консолідації зусиль усього персоналу і усіх господарських процесів. Тому головними напрямками організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення конструктивного науково-технічного та інноваційного розвитку вітчизняних підприємств, мають стати: збільшення кількості ресурсів, оптимізація використання ресурсів і процесів їх опрацювання, підвищення конкурентоспроможності підприємства та його продукції, максимізація прибутку. Це пропонується здійснити завдяки:

— раціоналізації сфери діяльності підприємства (визначення часу його існування, стадії життєвого циклу, стратегічних орієнтирів, оптимізація видів діяльності підприємств, формування раціонального асортименту);

— здешевленню видобутку сировини (розміщення підприємств поблизу родовищ, віднайдення нових технологій видобутку, удосконалення технології транспортування сировини);

— розробці та впровадженню енергозберігаючих технологій (застосування замкнутого циклу, вторинної сировини, сировини, яку вже піддавали попередній обробці іншими підприємствами, та власних відходів);

— застосуванню ефективного обладнання (комбінованого, менш енергоємного, більш продуктивного);

— оптимізації технологічного циклу (автоматизація виробничих процесів, зменшення кількості обладнання та кількості операцій, зменшення кількості виробничого персоналу, впровадження комплексних інформаційних систем управління);

— економії енергоресурсів (перехід на інші види палива, застосування нових видів енергоресурсів);

— удосконаленню логістики у постачальницькій, виробничій та збутовій діяльності (оптимізація маршрутів та умов поставок);

— оптимізації матеріально-технічного постачання (відбір найбільш ефективних постачальників, підвіз сировини у визначеній формі, визначеного розміру, визначеної якості, використання композитних матеріалів);

— підвищенню ефективності збутової діяльності підприємства (активізація маркетингу, виробниче кооперування, раціоналізація відбору посередників і каналів збуту продукції);

— оптимізації фінансової діяльності (упровадження оптимальних систем бухгалтерського, фінансового, податкового та статистичного обліку, прискорення обробки інформації, застосування аудиту);

— удосконаленню якості менеджменту (удосконалення організаційної структури управління, підвищення кваліфікації керівників, запровадження стратегічного менеджменту, застосування заходів управління розвитком персоналу, консалтингу, запровадження інформаційних систем менеджменту та систем підтримки прийняття рішень, активізація контролінгу постійне здійснення і забезпечення дієвості науково-технічної, інноваційної та інвестиційної діяльності).

Зауважимо, що здійснення вищенаведених заходів і забезпечення ефективного науково-технічного та інноваційного розвитку вітчизняними підприємствами, безумовно залежить від прибутковості бізнесу, дієвості органів державної влади, інфраструктури національної економіки та світогосподарських тенденцій [4]. В умовах сучасного несприятливого підприємницького середовища, досягнення конкурентоспроможності вітчизняними підприємствами (особливо малого і середнього бізнесу) на світових ринках, не говорячи вже про їх лідирування — постає маловірогідною перспективою. І обійти цю обставину без неординарних рішень майже неможливо. На наш погляд, в умовах недостатності фінансових ресурсів, застарілості основних фондів, але у той час при наявності наукового потенціалу та природних ресурсів, вирішити цю проблему можливо завдяки активізації міжнародної виробничої кооперації у вигляді спільної підприємниць-

кої діяльності у сфері науково-технічного та інноваційного співробітництва. Саме цей напрямок — міжнародне економічне співробітництво є найбільш перспективним для розвитку вітчизняних підприємств. А враховуючи досвід розвинутих країн, що досягали стрімкого економічного розвитку [2; 7], можна відзначити що міжнародну виробничу кооперацію треба засновувати на підґрунті наявних вітчизняних здобутків у сфері науково-технічного та інноваційного потенціалу України.

ВИСНОВКИ

Розглянуті у статті результати досліджень формують наукову новизну у вигляді розробленого механізму забезпечення ефективності науково-технічного та інноваційного розвитку підприємства. Теоретична та практична значущість результатів полягає у розробці рекомендацій щодо напрямів та змісту організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення конструктивного науково-технічного та інноваційного розвитку вітчизняних підприємств. Перспективним напрямом подальших розробок у сфері цієї проблематики є визначення оптимальних форм міжнародної виробничої кооперації, які дозволять підвищити конкурентоспроможність вітчизняних підприємств і їх лідирування у глобальній економіці.

Література:

1. Варфоломєєва В. О. Інформаційне забезпечення управління розвитком інноваційного потенціалу підприємств малого бізнесу // Актуальні проблеми економіки. — 2006. — № 4. — С. 165—171.
2. Ганущак Л. М. Шляхи використання зарубіжного досвіду управління інноваційним потенціалом підприємств в Україні // Актуальні проблеми економіки. — 2006. — № 4. — С. 135—142.
3. Зянько В. Глобалізація та інноваційний процес: їхній взаємовплив // Економіка України. — 2006. — № 2. — С. 84—88.
4. Каракай Ю. Роль держави у стимулюванні інноваційної діяльності // Економіка України. — 2007. — № 3. — С. 14—21.
5. Космидайло І. В. Інноваційна діяльність підприємств: зарубіжна практика // Актуальні проблеми економіки. — 2006. — № 9. — С. 174—180.
6. Марцин В. С. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в економіці України // Актуальні проблеми економіки. — 2007. — № 5. — С. 47—59.
7. Михайловська О. "Європейський парадокс" інноваційного розвитку: уроки для України // Економіка України. — 2006. — № 9. — С. 80—85.
8. Михайловська О. В. Сучасні тенденції міжнародної співпраці у сфері винахідництва // Актуальні проблеми економіки. — 2007. — № 3. — С. 14—25.
9. Назарчук В. Л. Современные общемировые тенденции развития инноваций // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 9. — С. 25—30.
10. Павленко І. А. Інноваційне підприємництво у трансформаційній економіці України: Монографія. — К.: КНЕУ, 2007. — 248 с.
11. Турчина С. Г. Стан та проблеми інвестиційно-інноваційної діяльності вітчизняних підприємств / Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та запровадження стратегії інноваційно-інноваційного розвитку в Україні // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. — К.: РВПС України НАН України, 2008. — Ч. 2. — 405 с.
12. Філіпова К. В. Стратегічний аспект інноваційного розвитку організації // Актуальні проблеми економіки. — 2007. — № 1. — С. 91—96.

Стаття надійшла до редакції 11.06.2009 р.